

**MONITORING VAN DE LAND- EN TUINBOUW
IN NOORD-BRABANT**
Periode 1992-1995

November 1996

Landbouw-Economisch Instituut (LEI-DLO)
Afdeling Structuuronderzoek
Burgemeester Patijnlaan 19
2585 BE 's-Gravenhage

INHOUD

	Blz.
SAMENVATTING	5
1. INLEIDING	7
1.1 Achtergrond en doel	7
1.2 Gebiedsindeling	7
1.3 Aard van het rapport	7
2. ONTWIKKELINGEN IN DE HOOFDSTRUCTUREN	9
2.1 Aantal bedrijven	9
2.2 Productieomvang	9
2.3 Grondgebruik	10
2.4 Bedrijfsomvang	11
2.5 Veebezetting	12
3. ONTWIKKELINGSGEBIEDEN	13
3.1 Inleiding	13
3.2 Rundveehouderij	13
3.3 Intensieve veehouderij	14
3.4 Akkerbouw	15
3.5 Glastuinbouw	16
3.6 Boomteelt	17
3.7 Vollegrondsgroenteteelt	18
3.8 Champignonteelt	19
4. CONCLUSIES	21
4.1 Hoofdstructuren	21
4.2 Ontwikkelingsgebieden	21
LITERATUUR	23
BIJLAGEN	25
1. Nederlandse grootte-eenheid	26
2. Bedrijfstypering	27

SAMENVATTING

Achtergrond en doel

Het Landbouw-Economisch Instituut (LEI-DLO) voert in opdracht van de provincie Noord-Brabant onderzoek uit naar de ontwikkelingen in de land- en tuinbouw in Noord-Brabant. Achtergrond is de wens van de provincie om op jaarlijkse basis te kunnen beoordelen of de ontwikkelingen in de land- en tuinbouw verlopen volgens de in het streekplan van 1992 uitgezette beleidslijnen.

Het onderzoek beoogt kwantitatieve informatie over de relevante ontwikkelingen in de agrarische sector beschikbaar te stellen en wil tevens de belangrijkste aspecten van deze ontwikkelingen analyseren en beschrijven. Dit rapport is het derde verslag van het onderzoek naar de ontwikkelingen in de land- en tuinbouw in Noord-Brabant. Het omvat de periode 1992-1995.

Hoofdstructuren

Het streekplan onderscheidt drie hoofdstructuren: de agrarische hoofdstructuur, de groene hoofdstructuur en de stedelijke hoofdstructuur. Uit het oogpunt van de land- en tuinbouw is de agrarische hoofdstructuur het belangrijkste. In 1995 omvatte deze hoofdstructuur 84% van de Brabantse land- en tuinbouwbedrijven, 84% van de totale productieomvang en eveneens 84% van het totale areaal cultuurgrond.

De ontwikkelingen in de agrarische en in de groene hoofdstructuur zijn vrijwel aan elkaar gelijk. In de stedelijke hoofdstructuur is het aantal bedrijven en de oppervlakte cultuurgrond sterker afgenomen dan in beide andere structuren. Hierdoor bleef de stijging van de productieomvang in de stedelijke hoofdstructuur achter bij die in de andere structuren. Het resultaat van deze ontwikkelingen is dat het aandeel van de agrarische hoofdstructuur in het aantal bedrijven, in de productieomvang en in de oppervlakte cultuurgrond heel licht is gestegen, en dat van de stedelijke hoofdstructuur heel licht is gedaald.

De gemiddelde bedrijfsomvang is in alle drie de hoofdstructuren even sterk gestegen. De veebezetting daalde in de agrarische en de groene hoofdstructuur sterker dan in de stedelijke hoofdstructuur.

Ontwikkelingsgebieden

Binnen de agrarische hoofdstructuur worden in het streekplan zeven ontwikkelingsgebieden voor bepaalde land- en tuinbouwsectoren onderscheiden. In het onderzoek zijn de ontwikkelingen per ontwikkelingsgebied nagegaan.

De productie van de rundveehouderij en de glastuinbouw is de afgelopen drie jaar iets meer geconcentreerd in de desbetreffende ontwikkelingsgebieden. Voor de productierichtingen akkerbouw en boomteelt, maar vooral voor de vollegrondsgroenteteelt en champignoneteelt geldt het omgekeerde.

De gemiddelde omvang van de bedrijven heeft zich in de ontwikkelingsgebieden glastuinbouw en boomteelt in vergelijking met de (complementaire) overige agrarische gebieden gunstig ontwikkeld. In de ontwikkelingsgebieden vollegrondsgroenteteelt en champignoneteelt is de ontwikkeling van de gemiddelde bedrijfsomvang achtergebleven bij die in de (complementaire) overige agrarische gebieden. Overigens ligt de gemiddelde bedrijfsomvang in alle ontwikkelingsgebieden - met uitzondering van het ontwikkelingsgebied vollegrondsgroenteteelt - in 1995 nog ruim boven die in de (complementaire) overige agrarische gebieden.

1. INLEIDING

1.1 Achtergrond en doel

In 1992 is het streekplan Noord-Brabant vastgesteld. De provincie heeft belangstelling voor de vraag, of de ontwikkeling van de verschillende functies verloopt volgens het uitgezette beleid. Voor het verkrijgen van inzicht in de ontwikkelingen binnen de functie land- en tuinbouw heeft het provinciaal bestuur van Noord-Brabant het Landbouw-Economisch Instituut (LEI-DLO) een opdracht verstrekt voor het uitvoeren van onderzoek. Het onderzoek wordt een aantal jaren achtereenvolgens herhaald.

Het doel van het onderzoek kan als volgt worden geformuleerd:

het onderzoek verstrekt kwantitatieve informatie over de ontwikkelingen in de land- en tuinbouw in Noord-Brabant en het analyseert en beschrijft de belangrijkste aspecten van deze ontwikkelingen.

1.2 Gebiedsindeling

In dit verslag zijn twee soorten gebieden onderscheiden: hoofdstructuren en ontwikkelingsgebieden 1).

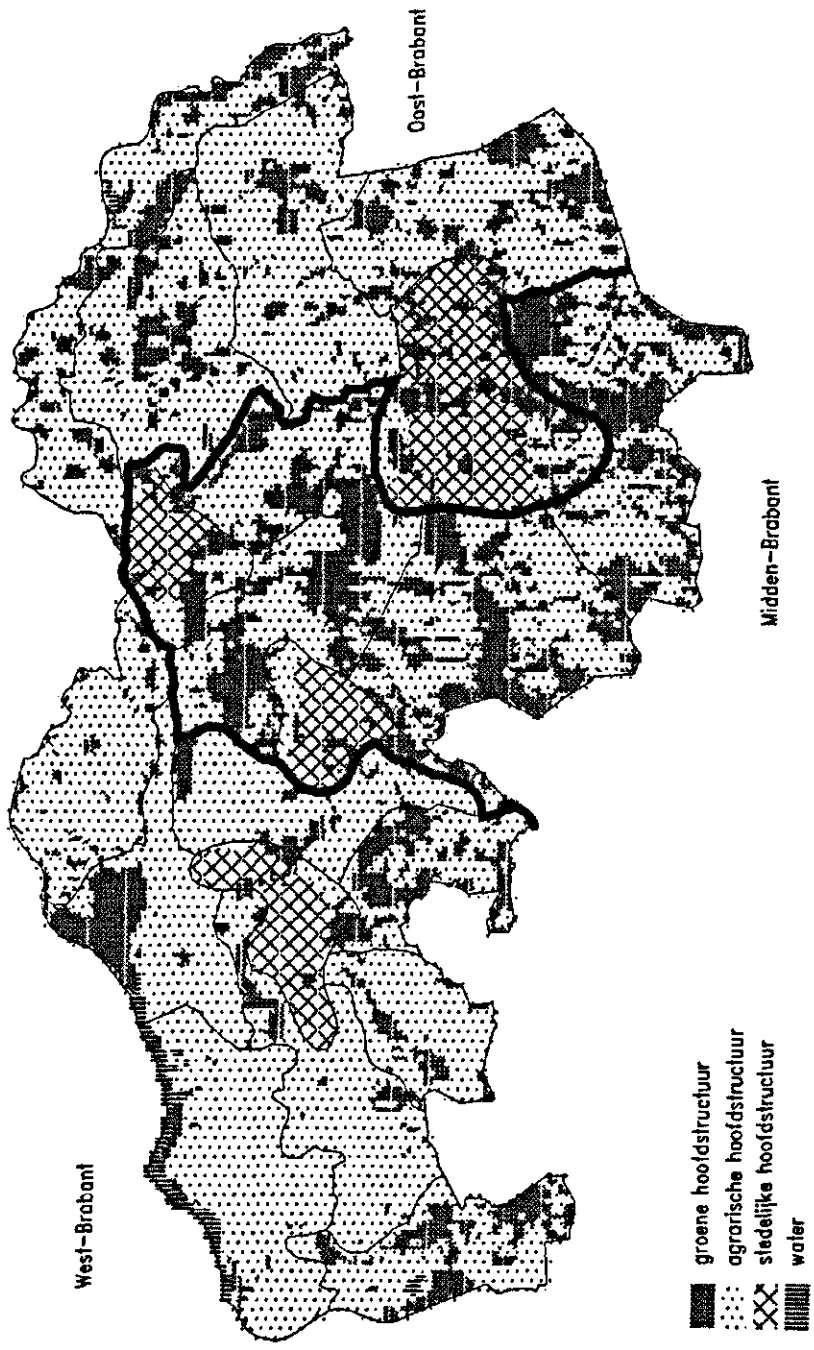
Het Noord-Brabantse streekplan van 1992 onderscheidt drie ruimtelijke *hoofdstructuren* (zie figuur 1.1): de agrarische hoofdstructuur, de groene hoofdstructuur en de stedelijke hoofdstructuur. In de twee eerstgenoemde hoofdstructuren ligt - heel globaal geformuleerd - het accent op de land- en tuinbouw, respectievelijk op de natuurwaarden. De stedelijke hoofdstructuur bestaat uit de stadsregio's Breda, 's-Hertogenbosch, Eindhoven/Helmond en Tilburg.

Binnen de agrarische hoofdstructuur worden agrarische *ontwikkelingsgebieden* onderscheiden. "Binnen deze gebieden is het streven er in het bijzonder op gericht dat nieuwe ontwikkelingen bijdragen aan versterking van het veilige, duurzame en concurrerende karakter van de aanwezige kansrijke agrarische activiteit, mede in samenhang met het betreffende agribusiness-complex" (provincie Noord-Brabant, 1992). Ontwikkelingsgebieden zijn er voor de volgende sectoren: rundveehouderij, intensieve veehouderij, akkerbouw, glastuinbouw, boomteelt, vollegrondsgroenteteelt en champignontelekt.

1.3 Aard van het rapport

Dit rapport is het derde verslag van het onderzoek naar de ontwikkelingen in de land- en tuinbouw in Noord-Brabant. Het omvat de periode 1992-1995. In het tweede verslag (Biemans en Voskuilen, 1995) zijn de ontwikkelingen tussen 1992 en 1994 beschreven, en in het eerste verslag (Voskuilen, 1994) die tussen 1992 en 1993. Het eerste verslag was vooral bedoeld om de uitgangspositie van de monitoring vast te leggen (wat zit waar in welke mate). Voorts is in dit verslag dieper ingegaan op de aanpak van het onderzoek.

1) Verder wordt in de monitoring gewerkt met drie regio's: West-Brabant, Midden-Brabant en Oost-Brabant. De regio's zijn vervolgens nog onderverdeeld in 21 *deelregio's*. In dit verslag wordt niet ingegaan op de regio's en de deelregio's. Bij de verstrekte gegevens zijn deze twee soorten deelgebieden wel opgenomen.

Figuur 1.1 Indeling Noord-Brabant in regio's en hoofdstructuren

2. ONTWIKKELINGEN IN DE HOOFDSTRUCTUREN

2.1 Aantal bedrijven

Het totaal aantal bedrijven is in Noord-Brabant tussen 1992 en 1995 met ruim 1.200 afgenomen, wat neerkomt op een daling van 6%.

In tabel 2.1 is de ontwikkeling van het aantal bedrijven naar bedrijfstype voor de drie hoofdstructuren weergegeven. In de agrarische en in de groene hoofdstructuur bleef de daling van het aantal bedrijven beperkt tot 5%, terwijl in de stedelijke hoofdstructuur in drie jaar tijd het aantal bedrijven met 12% afnam. In absolute en relatieve zin nam in de stedelijke hoofdstructuur vooral het aantal hokdierhouderijbedrijven sterk af. Voor drie bedrijfstypen is de ontwikkelingsrichting in de drie hoofdstructuren niet gelijk. Het aantal akkerbouw- en boomteeltbedrijven is in de agrarische hoofdstructuur gestegen, en in de twee andere structuren gedaald. Het aantal glastuinbouwbedrijven nam in de groene hoofdstructuur toe, bleef gelijk in de agrarische hoofdstructuur en daalde in de stedelijke hoofdstructuur.

De verdeling van de bedrijven over de drie hoofdstructuren is tussen 1992 en 1995 vrijwel niet gewijzigd: het aandeel van de agrarische hoofdstructuur steeg van 83,7% tot 84,0%, dat van de groene hoofdstructuur was in beide jaren 10,3% en dat van de stedelijke hoofdstructuur daalde van 6,1% tot 5,6%.

Tabel 2.1 Ontwikkeling aantal bedrijven in Noord-Brabant tussen 1992 en 1995 naar hoofdstructuur (hfd) en bedrijfstype; index=indexcijfer 1992=100

Bedrijfstype	Agrarische hfd		Groene hfd		Stedelijke hfd	
	1992 aantal	1995 index	1992 aantal	1995 index	1992 aantal	1995 index
Rundveehouderij	5.127	88	820	89	305	84
Overige graasdierhouderij	1.518	123	220	135	153	109
Hokdierhouderij	4.053	91	505	91	192	78
Overige veecombinaties	1.020	82	136	81	46	67
Akkerbouw	1.786	102	139	97	101	93
Glastuinbouw	627	100	49	112	130	88
Boomteelt	793	106	54	91	64	81
Overige tuinbouw open grond	952	89	63	78	159	86
Champignonsteelt	209	97	18	100	11	64
Overige	1.556	94	161	92	119	94
Totaal	17.641	95	2.165	95	1.280	88

2.2 Productieomvang

De totale productieomvang op basis van de Nederlandse grootte-eenheden (nge, voor toelichting zie bijlage 1) is in Noord-Brabant tussen 1992 en 1995 met 14% gestegen. Het aandeel van de agrarische hoofdstructuur in de totale productieomvang steeg heel licht (van 83,5% tot 83,9%), dat van de groene hoofdstructuur bleef gelijk (10,9%), en dat van de stedelijke hoofdstructuur daalde iets (van 5,6% tot 5,2%).

De stijging van de productieomvang bleef in de stedelijke hoofdstructuur achter bij die in de andere twee structuren (6% ten opzichte van 14 à 15%, tabel 2.2), wat voornamelijk het gevolg is van de sterkere daling van het aantal bedrijven in de stedelijke hoofdstructuur.

Binnen elk van de drie hoofdstructuren is het gezamenlijk aandeel van de rundveehouderij, de hokdierhouderij en de akkerbouw licht gedaald, en het aandeel van de tuinbouw licht gestegen.

Tabel 2.2 Ontwikkeling productieomvang in Noord-Brabant tussen 1992 en 1995 naar hoofdstructuur (hfd) en productierichting; nge = nge x 100, index=indexcijfer 1992=100

Productie- richting	Agrarische hfd		Groene hfd		Stedelijke hfd	
	1992 nge	1995 index	1992 nge	1995 index	1992 nge	1995 index
Rundveehouderij	3.582	112	643	110	184	105
Hokdierhouderij	3.042	112	394	111	146	101
Akkerbouw	940	106	86	114	33	97
Glastuinbouw	927	120	66	126	175	111
Boomteelt	500	123	33	116	39	109
Overige tuinbouw open grond	612	113	39	105	72	91
Champignonteelt	212	140	18	157	10	138
Overige	378	150	50	150	28	148
Totaal	10.193	115	1.329	114	687	106

2.3 Grondgebruik

De totale oppervlakte cultuurgrond in gebruik bij de bedrijven in Noord-Brabant is tussen 1992 en 1995 gedaald met ruim 3.000 ha, ofwel met circa 1%. In de stedelijke hoofdstructuur vond een relatief sterke daling van de oppervlakte cultuurgrond plaats. In deze structuur daalde het areaal met ruim 1.200 ha, wat neerkomt op een afname van bijna 10% (tabel 2.3). In de andere twee hoofdstructuren bleef de vermindering beperkt tot 1 à 2%. Het aandeel van de agrarische hoofdstructuur in het totale areaal cultuurgrond is tussen 1992 en 1995 gestegen van 83,2% tot 83,6%, dat van de groene hoofdstructuur bedroeg in beide jaren 12%, en dat van de stedelijke hoofdstructuur daalde van 4,8% tot 4,4%.

De ontwikkelingsrichtingen in het grondgebruik komen in de drie hoofdstructuren in hoofdlijnen overeen: een afname van het areaal grasland, voedergewassen en opengrondstuinbouw, en een toename van het areaal akkerbouw, en het overige grondgebruik. De toename van het areaal akkerbouw bestond in hoofdzaak uit een uitbreiding van het graanareaal. Het grootste deel van die groei komt voor rekening van de winter-tarwe en in mindere mate van korrelmaïs. Een van de verklaringen voor deze uitbreiding is dat in de intensieve veehouderij meer voer van het eigen bedrijf of van andere bedrijven ("voer voor mest") wordt gebruikt.

Het areaal glastuinbouw en boomteelt is in de drie hoofdstructuren niet in dezelfde richting veranderd. Het areaal glastuinbouw nam in de agrarische en de groene hoofdstructuur toe, maar daalde licht in de stedelijke hoofdstructuur. Het areaal boomteelt steeg in de agrarische hoofdstructuur, daalde vrij sterk in de groene hoofdstructuur en bleef gelijk in de stedelijke hoofdstructuur.

Tabel 2.3 Ontwikkeling oppervlakte cultuurgrond in Noord-Brabant tussen 1992 en 1995 naar hoofdstructuur (hfd) en grondgebruik; index=indexcijfer 1992=100

Grond- gebruik	Agrarische hfd		Groene hfd		Stedelijke hfd	
	1992 ha	1995 index	1992 ha	1995 index	1992 ha	1995 index
Grasland	96.797	97	16.613	96	6.370	90
Voedergewassen	62.336	94	10.424	92	3.733	85
Akkerbouw	49.075	109	4.326	122	1.495	111
Glastuinbouw	690	107	46	115	130	98
Boomteelt	3.089	111	203	89	152	99
Overige tuinbouw open grond	11.772	97	862	98	1.162	80
Overige	2.378	119	166	108	113	143
Totaal	226.137	99	32.640	98	13.155	91

2.4 Bedrijfsomvang

De gemiddelde omvang van de bedrijven is in Noord-Brabant tussen 1992 en 1995 gestegen van 58 nge tot 70 nge. De omvang van de bedrijven in de agrarische hoofdstructuur is in beide jaren hieraan gelijk (tabel 2.4), wat verklaard wordt door het grote aandeel (84%) van de agrarische hoofdstructuur in het totaal aantal bedrijven.

De bedrijven in de groene hoofdstructuur zijn gemiddeld wat groter dan die in de agrarische hoofdstructuur, terwijl de bedrijven in de stedelijke hoofdstructuur gemiddelde wat kleiner zijn dan die in de agrarische hoofdstructuur. De stijging van de gemiddelde omvang tussen 1992 en 1995 was in de drie hoofdstructuren vrijwel aan elkaar gelijk.

Tabel 2.4 Gemiddelde bedrijfsomvang in nge in Noord-Brabant naar hoofdstructuur (hfd), jaar en bedrijfstype

Bedrijfs- type	Agrarische hfd		Groene hfd		Stedelijke hfd	
	1992	1995	1992	1995	1992	1995
Rundveehouderij	66	85	75	93	57	73
Overige graasdierhouderij	18	23	22	28	13	17
Hokdierhouderij	64	80	65	81	69	89
Overige veecombinaties	64	79	71	88	53	62
Akkerbouw	36	37	27	35	20	23
Glastuinbouw	129	152	121	128	121	156
Boomteelt	63	75	59	76	60	83
Overige tuinbouw open grond	51	66	40	50	47	46
Champignoneteelt	101	147	104	166	95	199
Overige	42	51	43	49	30	39
Alle	58	70	61	74	54	65

2.5 Veebezetting

De veebezetting - uitgedrukt in grootvee-eenheden per hectare cultuurgrond - is in Noord-Brabant tussen 1992 en 1995 gedaald van 2,20 tot 2,05. Op de rundveehouderijbedrijven nam de veebezetting af van 3,58 tot 3,40 gve per hectare cultuurgrond. De veebezetting op de rundveehouderijbedrijven in de agrarische en in de groene hoofdstructuur is hieraan vrijwel gelijk (tabel 2.5). De veebezetting in de gehele groene hoofdstructuur is hoger dan die in de agrarische hoofdstructuur (in 1995 respectievelijk 2,38 en 2,01), omdat in de groene hoofdstructuur meer nadruk ligt op de rundveehouderij dan in de agrarische hoofdstructuur.

De veebezetting is in de agrarische en de groene hoofdstructuur ongeveer evenveel afgenomen.

Tabel 2.5 Veebezetting in gve per hectare cultuurgrond naar hoofdstructuur (hfd), jaar en bedrijfstype

Bedrijfs- type	Agrarische hfd		Groene hfd		Stedelijke hfd	
	1992	1995	1992	1995	1992	1995
Rundveehouderij	3,59	3,42	3,58	3,39	3,31	3,22
Overige graasdierhouderij	2,05	2,26	1,70	1,75	1,62	1,98
Overige veecombinaties	3,09	2,88	3,02	3,10	2,60	2,84
Overige	0,38	0,35	0,54	0,46	0,40	0,45
Alle	2,15	2,01	2,60	2,38	1,95	1,92

3. ONTWIKKELINGSGEBIEDEN

3.1 Inleiding

Binnen de agrarische hoofdstructuur onderscheidt het streekplan voor zeven sectoren van de land- en tuinbouw zogenaamde ontwikkelingsgebieden. In dit hoofdstuk wordt per ontwikkelingsgebied een beschrijving gegeven van de betreffende sector. Twee opmerkingen vooraf:

- waar in de tabellen het totaal aantal nge en de totale arealen worden vermeld, heeft dat betrekking op alle bedrijven in het betreffende gebied en niet alleen op de gespecialiseerde bedrijven;
- het totaal van een ontwikkelingsgebied en het overig agrarisch gebied vormt het totaal van de betreffende sector in de agrarische hoofdstructuur.

3.2 Rundveehouderij

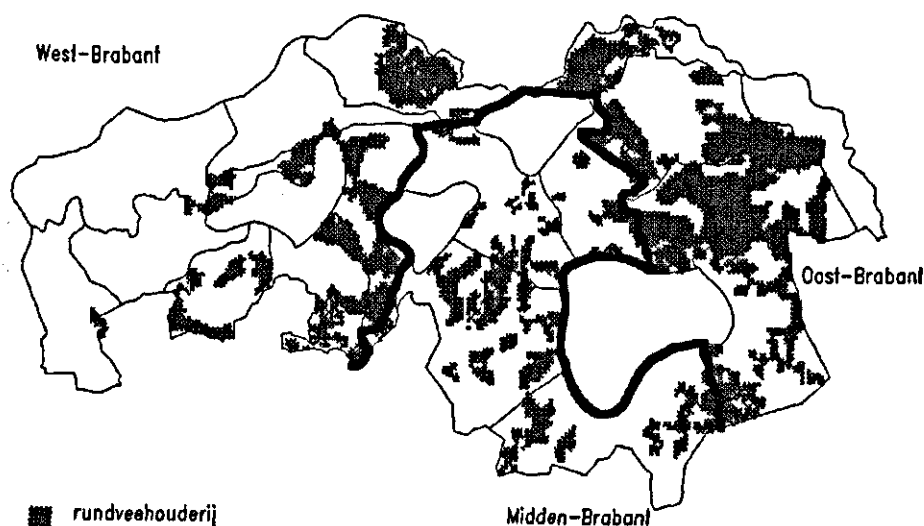
In 1995 bevatte het ontwikkelingsgebied rundveehouderij (figuur 3.1) 45,7% van alle rundveehouderijbedrijven in de agrarische hoofdstructuur tegen 44,7% in 1992 (tabel 3.1). Het aandeel van het ontwikkelingsgebied in het totale aantal nge van de agrarische hoofdstructuur voor rundvee nam toe van 48,3% tot 49,2%. Er is dus sprake van een - overigens heel geringe - stijging van de relatieve betekenis van het ontwikkelingsgebied.

Tabel 3.1 Overzicht kengetallen ontwikkelingsgebied rundveehouderij (rv) en overig agrarisch gebied in de agrarische hoofdstructuur in Noord-Brabant naar jaar, index=indexcijfer 1992=100

Kengetal	Ontwikkelingsgebied rv			Overig agrarisch gebied		
	1992	1995	index	1992	1995	index
Aantal bedrijven a)	2.294	2.064	90	2.833	2.457	87
Nge/bedrijf b)	73	92	127	61	79	130
Ha/bedrijf b)	21,8	23,3	107	20,1	22,1	110
Nge melkvee x 100	1.544	1.835	119	1.588	1.819	115
Nge mestvee	186	145	78	264	222	84
Ha grasland	41.621	40.879	98	55.176	53.424	97
Ha voedergewas	28.161	26.772	95	34.175	31.927	93
Gve/ha c)	3,71	3,53	95	3,49	3,31	95
Bedrijven (%) d)	44,7	45,7	102			
Productie (%) d)	48,3	49,2	102			

a) Aantal rundveehouderijbedrijven; b) Nge respectievelijk hectare per rundveehouderijbedrijf; c) Gve (grootvee-eenheden) per hectare cultuurgrond op rundveehouderijbedrijven; d) Deel van de rundveehouderijbedrijven respectievelijk deel van de rundveehouderijproductie dat valt in het ontwikkelingsgebied.

De rundveehouderijbedrijven in het ontwikkelingsgebied zijn gemiddeld groter in omvang (nge per bedrijf) en hebben een hogere veebezetting (gve per hectare) dan de rundveehouderijbedrijven in de rest van de agrarische hoofdstructuur.

Figuur 3.1 Ontwikkelingsgebied rundveehouderij

De richting (toe- of afname) waarin de kengetallen die zijn opgenomen in tabel 3.1 tussen 1992 en 1995 zijn veranderd, is voor beide gebieden gelijk. Verder komt de omvang van de veranderingen in de twee gebieden met elkaar overeen.

3.3 Intensieve veehouderij

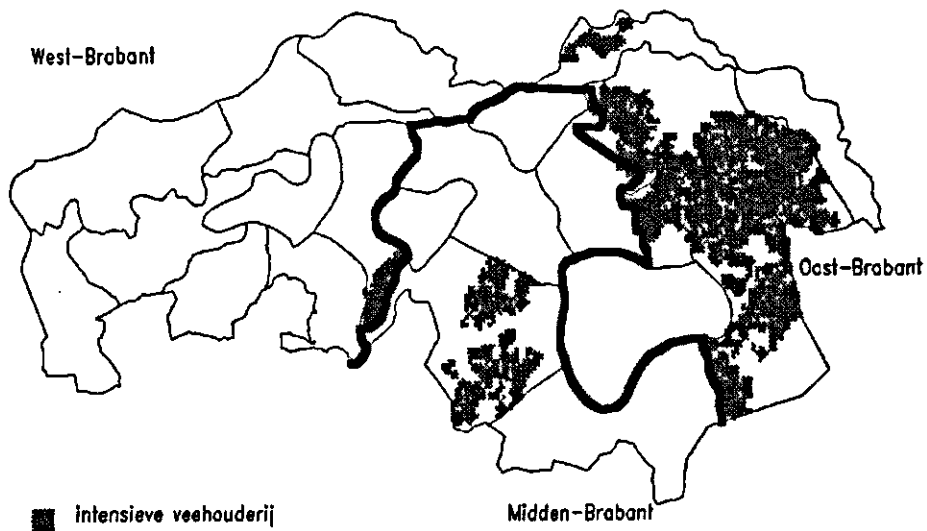
Tussen 1992 en 1995 is het aandeel van het ontwikkelingsgebied intensieve veehouderij (figuur 3.2) in het totale aantal intensieve-veehouderijbedrijven dat in de agrarische hoofdstructuur is gevestigd, gestegen van 40,2% tot 41,7% (tabel 3.2). De verdeling van de productie over beide gebieden is niet veranderd.

De gemiddelde bedrijfsomvang is in het ontwikkelingsgebied duidelijk groter dan in het overig agrarisch gebied. Echter, in het overig agrarisch gebied is de gemiddelde bedrijfsomvang tussen 1992 en 1995 sterker toegenomen dan in het ontwikkelingsgebied. Dit hangt waarschijnlijk samen met de sterkere afname van het aantal bedrijven in het overig agrarisch gebied. Het verschil in de vermindering van het aantal bedrijven kwam vrijwel volledig tot stand in het laatste jaar (1994-1995).

Tabel 3.2 Overzicht kengetallen ontwikkelingsgebied intensieve veehouderij (iv) en overig agrarisch gebied in de agrarische hoofdstructuur in Noord-Brabant naar jaar, index=indexcijfer 1992=100

Kengetal	Ontwikkelingsgebied iv			Overig agrarisch gebied		
	1992	1995	index	1992	1995	index
Aantal bedrijven a)	1.631	1.535	94	2.422	2.143	88
Nge/bedrijf b)	73	88	120	58	74	128
Ha/bedrijf b)	4,9	5,3	109	4,3	4,8	110
Nge hokdieren	1.368	1.525	111	1.674	1.870	112
Bedrijven (%)	40,2	41,7	104			
Productie (%)	45,0	44,9	100			

a) Aantal hokdierbedrijven; b) Nge respectievelijk hectare per hokdierbedrijf.

Figuur 3.2 Ontwikkelingsgebied intensieve veehouderij

3.4 Akkerbouw

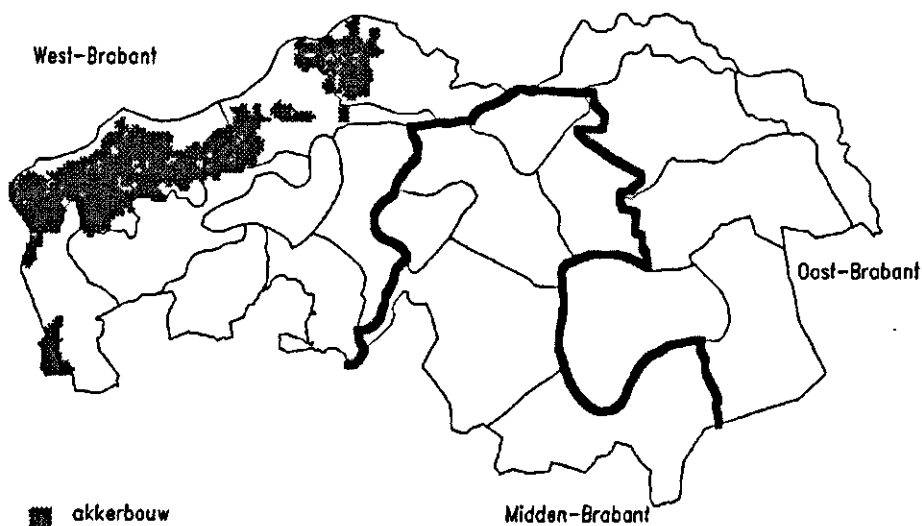
Het ontwikkelingsgebied akkerbouw (figuur 3.3) ligt geheel in westelijk Noord-Brabant. De akkerbouw in dit gebied is niet goed te vergelijken met de akkerbouw in de rest van de provincie. Het ontwikkelingsgebied is namelijk een klei-akkerbouwgebied. Zo wordt hier bijvoorbeeld vrijwel geen maïs verbouwd, in tegenstelling tot de rest van de provincie.

Het aandeel van het ontwikkelingsgebied akkerbouw in het aantal akkerbouwbedrijven en in de productieomvang van de akkerbouw is tussen 1992 en 1995 afgenomen (tabel 3.3). De opvallendste ontwikkeling is de sterke uitbreiding (met 18%) van het areaal akkerbouw in het overig agrarisch gebied; een uitbreiding die hoofdzakelijk tussen 1994 en 1995 heeft plaatsgevonden. De uitbreiding bestaat in hoofdzaak uit een toename van het graanareaal, en met name uit een toename van de oppervlakte wintertarwe en korrelmaïs (zie ook paragraaf 2.3).

Tabel 3.3 Overzicht kengetallen ontwikkelingsgebied akkerbouw (ab) en overig agrarisch gebied in de agrarische hoofdstructuur in Noord-Brabant naar jaar, index=indexcijfer 1992=100

Kengetal	Ontwikkelingsgebied ab			Overig agrarisch gebied		
	1992	1995	index	1992	1995	index
Aantal bedrijven a)	531	516	97	1.255	1.302	104
Nge/bedrijf b)	66	69	104	23	24	107
Ha/bedrijf b)	40,6	40,7	100	16,0	16,6	104
Nge akkerbouw	34.897	35.192	101	59.100	64.372	109
Ha akkerbouw c)	21.922	21.434	98	27.153	32.128	118
Bedrijven (%)	29,7	28,4	96			
Productie (%)	37,1	35,3	95			

a) Aantal akkerbouwbedrijven; b) Nge respectievelijk hectare per akkerbouwbedrijf; c) Exclusief voedergewassen.

Figuur 3.3 Ontwikkelingsgebied akkerbouw

3.5 Glastuinbouw

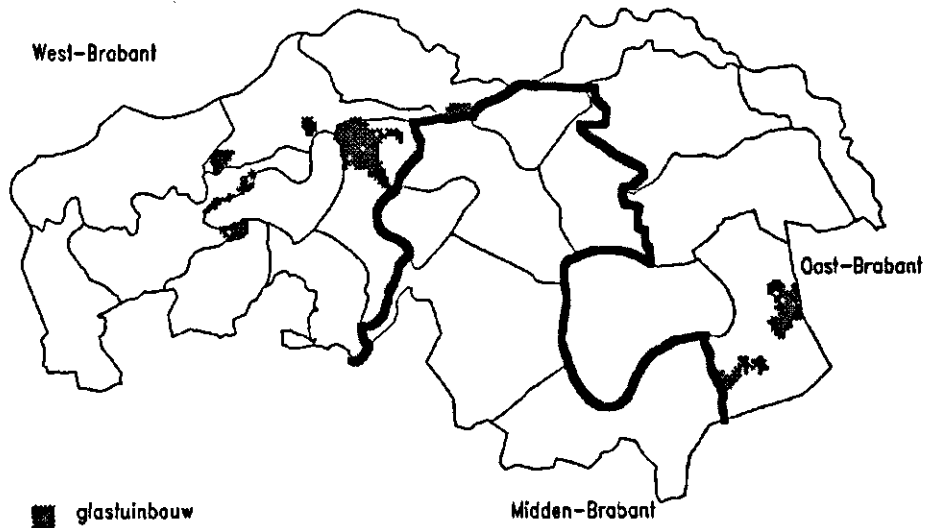
In de onderzoeksperiode is zowel het aandeel van het ontwikkelingsgebied glastuinbouw (figuur 3.4) in het totale aantal glastuinbouwbedrijven als het aandeel in de totale glastuinbouwproductie licht gestegen (tabel 3.4).

De bedrijven in het ontwikkelingsgebied zijn gemiddeld genomen aanzienlijk groter (zowel in nge als in oppervlakte glas) dan die in het overig agrarisch gebied. De gemiddelde omvang van de bedrijven in het ontwikkelingsgebied is voorts sterker gestegen dan die van de bedrijven in het overig agrarisch gebied.

Tabel 3.4 Overzicht kengetallen ontwikkelingsgebied glastuinbouw (gb) en overig agrarisch gebied in de agrarische hoofdstructuur in Noord-Brabant naar jaar, index=indexcijfer 1992=100

Kengetal	Ontwikkelingsgebied gb			Overig agrarisch gebied		
	1992	1995	index	1992	1995	index
Aantal bedrijven a)	138	143	104	489	481	98
Nge/bedrijf b)	168	206	123	118	136	114
Are glas/bedrijf c)	121	133	110	84	88	105
Nge glastuinbouw	24.792	30.590	123	67.916	80.414	118
Ha glas	180	201	111	510	534	105
Bedrijven (%)	22,0	22,9	104			
Productie (%)	26,7	27,6	103			

a) Aantal glastuinbouwbedrijven; b) Nge per glastuinbouwbedrijf; c) Are glas per glastuinbouwbedrijf.

Figuur 3.4 Ontwikkelingsgebied glastuinbouw

3.6 Boomteelt

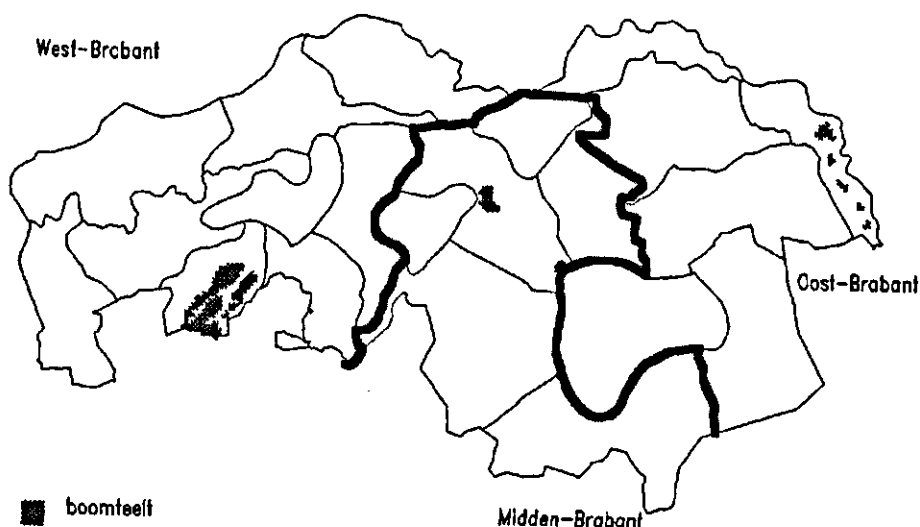
In het ontwikkelingsgebied boomteelt (figuur 3.5) is het aantal boomteeltbedrijven tussen 1992 en 1995 nauwelijks veranderd, terwijl in het overig agrarisch gebied het aantal bedrijven met 8% is toegenomen (tabel 3.5). Verder is in het overig agrarisch gebied de oppervlakte en de productieomvang (in nge) van de boomteelt sterker gestegen dan in het ontwikkelingsgebied. Hierdoor is de relatieve betekenis van het ontwikkelingsgebied - zowel wat het aandeel in het aantal boomteeltbedrijven als wat het aandeel in de boomteeltproductie betreft - gedaald (tabel 3.5).

In het ontwikkelingsgebied is de gemiddelde omvang van de boomteeltbedrijven sterker toegenomen dan in het overig agrarisch gebied.

Tabel 3.5 Overzicht kengetallen ontwikkelingsgebied boomteelt (bt) en overig agrarisch gebied in de agrarische hoofdstructuur in Noord-Brabant naar jaar, index=indexcijfer 1992=100

Kengetal	Ontwikkelingsgebied bt			Overig agrarisch gebied		
	1992	1995	index	1992	1995	index
Aantal bedrijven a)	212	209	99	581	629	108
Nge/bedrijf b)	64	80	124	63	73	116
Are/bedrijf b)	495	543	110	424	452	106
Nge boomteelt	12.983	15.211	117	36.982	46.116	125
Ha boomteelt	998	1.055	106	2.091	2.361	113
Bedrijven (%)	26,7	24,9	93			
Productie (%)	26,0	24,8	95			

a) Aantal boomteeltbedrijven; b) Nge respectievelijk are per boomteeltbedrijf.

Figuur 3.5 Ontwikkelingsgebied boomteelt

3.7 Vollegrondsgroenteteelt

Voor de beschrijving van de tuinbouw in het ontwikkelingsgebied vollegrondsgroenteteelt, is in de monitoring de sector iets ruimer opgevat. Deze sector, die is aangeduid met "overige tuinbouw open grond", omvat - naast de opengrondsgroenteteelt - bijvoorbeeld ook de teelt van bloembollen (zie ook bijlage 2).

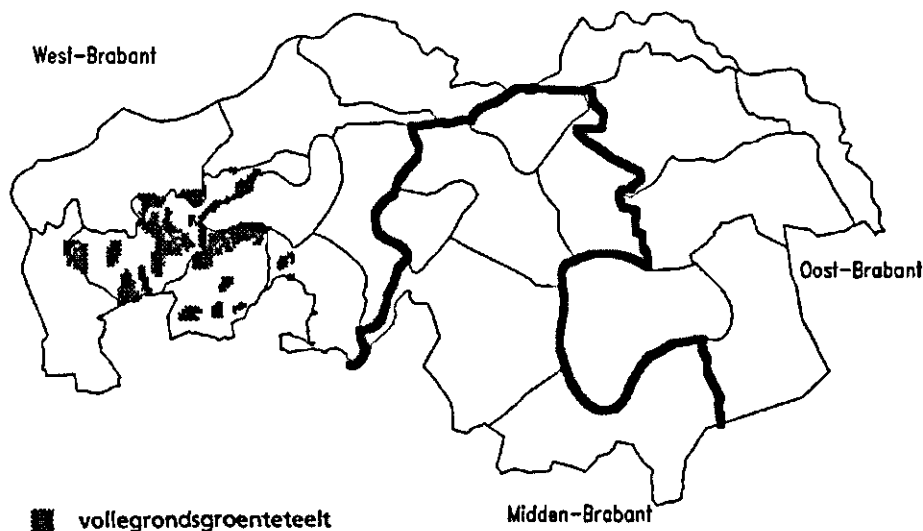
In het ontwikkelingsgebied (figuur 3.6) is het aantal bedrijven vrij sterk gedaald (met 21%). Verder nam ook het areaal en de productieomvang af (tabel 3.6). In het overig agrarisch gebied daalde het aantal bedrijven minder sterk, het areaal bleef vrijwel gelijk en de productieomvang steeg met bijna een vijfde. Hierdoor is het aandeel van het ontwikkelingsgebied in het totale aantal bedrijven en vooral in de totale productie tussen 1992 en 1995 gedaald.

De gemiddelde omvang van de bedrijven in het ontwikkelingsgebied is tussen 1992 en 1995 nauwelijks veranderd, terwijl in het overig agrarisch gebied de gemiddelde omvang sterk is toegenomen.

Tabel 3.6 Overzicht kengetallen ontwikkelingsgebied vollegrondsgroenteteelt (vg) en overig agrarisch gebied in de agrarische hoofdstructuur in Noord-Brabant naar jaar, index=indexcijfer 1992=100

Kengetal	Ontwikkelingsgebied vg			Overig agrarisch gebied		
	1992	1995	index	1992	1995	index
Aantal bedrijven a)	218	172	79	734	675	92
Nge/bedrijf b)	52	54	104	51	70	136
Are/bedrijf b)	539	504	94	591	704	119
Nge tuinbouw open grond c)	11.775	10.464	89	49.380	58.504	118
Ha tuinbouw open grond c)	1.476	1.266	86	10.296	10.105	98
Bedrijven (%)	22,9	20,3	89			
Productie (%)	19,3	15,2	79			

a) Aantal overige opengrondstuinbouwbedrijven; b) Nge respectievelijk are per overig opengrondstuinbouwbedrijf; c) Nge respectievelijk hectare overige tuinbouw open grond.

Figuur 3.6 Ontwikkelingsgebied vollegrondsgroenteteelt

3.8 Champignonteelt

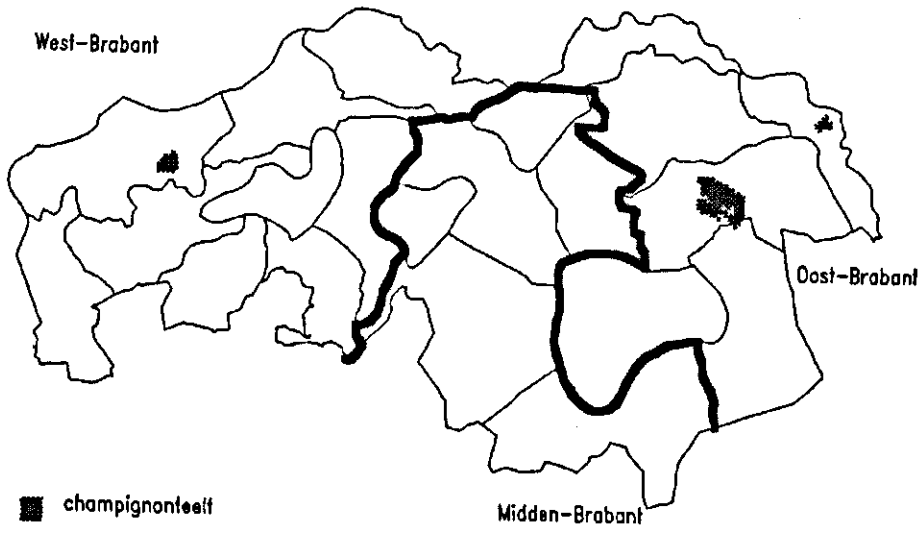
In het ontwikkelingsgebied champignonteelt (figuur 3.7) is de productieomvang van de champignonteelt tussen 1992 en 1995 vrijwel gelijk gebleven, terwijl in het overig agrarisch gebied de productieomvang sterk is toegenomen (tabel 3.7). Hierdoor is het aandeel van het ontwikkelingsgebied in de productie gedaald van 28,6% tot 21,3%. Ook het aandeel van het ontwikkelingsgebied in het aantal bedrijven daalde, maar in veel mindere mate.

In het overig agrarisch gebied is de gemiddelde omvang van de bedrijven sterk gestegen, waardoor het verschil in bedrijfs grootte met het ontwikkelingsgebied veel kleiner is geworden.

Tabel 3.7 Overzicht kengetallen ontwikkelingsgebied champignonteelt (ct) en overig agrarisch gebied in de agrarische hoofdstructuur naar jaar, index=indexcijfer 1992=100

Kengetal	Ontwikkelingsgebied ct			Overig agrarisch gebied		
	1992	1995	index	1992	1995	index
Aantal bedrijven a)	42	38	90	167	165	99
Nge/bedrijf b)	146	167	114	90	143	158
Nge champignons	6.067	6.325	104	15.149	23.437	155
Bedrijven (%)	20,1	18,7	93			
Productie (%)	28,6	21,3	74			

a) Aantal champignonbedrijven; b) Nge per champignonbedrijf.

Figuur 3.7 Ontwikkelingsgebied champignonteelt

4. CONCLUSIES

4.1 Hoofdstructuren

In tabel 4.1 zijn de ontwikkelingen in de hoofdstructuren tussen 1992 en 1995 aan de hand van een aantal kengetallen samengevat. De ontwikkelingen in de agrarische en in de groene hoofdstructuur zijn vrijwel aan elkaar gelijk. In de stedelijke hoofdstructuur is het aantal bedrijven en de oppervlakte cultuurgrond sterker afgenomen dan in beide andere structuren. Hierdoor bleef de stijging van de productieomvang in de stedelijke hoofdstructuur achter bij die in de andere structuren. Het resultaat van deze ontwikkelingen is dat het aandeel van de agrarische hoofdstructuur in het aantal bedrijven, in de productieomvang en in de oppervlakte cultuurgrond heel licht is gestegen, en dat van de stedelijke hoofdstructuur heel licht is gedaald.

De gemiddelde bedrijfsomvang is in alle drie de hoofdstructuren even sterk gestegen. De veebezetting daalde in de agrarische en de groene hoofdstructuur sterker dan in de stedelijke hoofdstructuur.

Tabel 4.1 Ontwikkeling enkele kengetallen in Noord-Brabant tussen 1992 en 1995 naar hoofdstructuur (hfd) uitgedrukt in indexcijfers (1992=100)

Kengetal	Agrarische hfd	Groene hfd	Stedelijke hfd
Aantal bedrijven	95	95	88
Productieomvang (nge)	115	114	106
Ha cultuurgrond	99	98	91
Bedrijfsomvang (nge)	121	120	122
Veebezetting (gve per ha)	93	92	98

4.2 Ontwikkelingsgebieden

In tabel 4.2 is een samenvattend overzicht gegeven van de ontwikkeling van drie kengetallen voor de zeven ontwikkelingsgebieden. De aandelen van de ontwikkelingsgebieden rundveehouderij, intensieve veehouderij en glastuinbouw in het aantal bedrijven en de productieomvang zijn gelijk gebleven of licht gestegen (tabel 4.2). De aandelen van de overige gebieden zijn licht (akkerbouw en boomteelt) tot sterk gedaald (vollegrondsgroenteteelt en champignonteelt). De gemiddelde omvang van de bedrijven heeft zich in de ontwikkelingsgebieden glastuinbouw en boomteelt in vergelijking met de (complementaire) overige agrarische gebieden gunstig ontwikkeld. In de ontwikkelingsgebieden vollegrondsgroenteteelt en champignonteelt is de ontwikkeling van de gemiddelde bedrijfsomvang achtergebleven bij die in de (complementaire) overige agrarische gebieden. Overigens ligt de gemiddelde bedrijfsomvang in alle ontwikkelingsgebieden - met uitzondering van het ontwikkelingsgebied vollegrondsgroenteteelt - in 1995 nog ruim boven die in de (complementaire) overige agrarische gebieden.

Tabel 4.2 Ontwikkeling van enkele kengetallen van de ontwikkelingsgebieden binnen de agrarische hoofdstructuur in Noord-Brabant tussen 1992 en 1995

Ontwikkelingsgebied	Bedrijven (1)	Productie (2)	Nge/bedrijf (3)
Rundveehouderij	102	102	98
Intensieve veehouderij	104	100	94
Akkerbouw	96	95	97
Glastuinbouw	104	103	108
Boomteelt	93	95	107
Vollegrondsgroenteteelt	89	79	76
Champignoneteelt	93	74	72

- (1) Ontwikkeling van het aandeel van het ontwikkelingsgebied in het totaal aantal bedrijven in het overeenkomstige bedrijfstype tussen 1992 en 1995 (1992=100).
- (2) Ontwikkeling van het aandeel van het ontwikkelingsgebied in de totale productieomvang van de overeenkomstige productierichting tussen 1992 en 1995 (1992=100).
- (3) Ontwikkeling van de gemiddelde bedrijfsomvang in het ontwikkelingsgebied gedeeld door de ontwikkeling van de gemiddelde bedrijfsomvang in het overig agrarisch gebied voor de periode 1992-1995.

Toelichting rundveehouderij: de aandelen van het ontwikkelingsgebied rundveehouderij in het totaal aantal rundveehouderijbedrijven en in de totale rundveehouderijproductie van de agrarische hoofdstructuur zijn tussen 1992 en 1995 heel licht gestegen (beide met 2%, kolom 1 en 2). De gemiddelde omvang van de rundveehouderijbedrijven is tussen 1992 en 1995 in het ontwikkelingsgebied iets minder sterk gestegen dan die van de rundveehouderijbedrijven in het overig agrarisch gebied (kolom 3).

LITERATUUR

Biemans, J.M. en M.J. Voskuilen (1995)

Monitoring van de land- en tuinbouw in Noord-Brabant; Periode 1992-1994;
Landbouw-Economisch Instituut (LEI-DLO); Interne Nota 442

Provincie Noord-Brabant (1992)

Streekplan Noord-Brabant

Voskuilen, M.J. (1994)

Monitoring van de land- en tuinbouw in Noord-Brabant; Periode 1992-1993;
Landbouw-Economisch Instituut (LEI-DLO); Mededeling 513

BIJLAGEN

Bijlage 1 Nederlandse grootte-eenheid

De productieomvang van de bedrijven en van de verschillende productierichtingen is uitgedrukt in de Nederlandse grootte-eenheid (nge). De nge is - evenals de sbe (standaardbedrijfseenheid) - een maatstaf voor de economische omvang van land- en tuinbouwbedrijven. De nge is gebaseerd op de saldi per diersoort en per hectare gewas.

Met behulp van de nge kunnen de verschillende dieren en gewassen onder één noemer worden gebracht. Dit biedt de mogelijkheid om de omvang van de agrarische bedrijven met elkaar te vergelijken.

De nge mag niet worden gezien als een maatstaf voor de fysieke omvang (zoals het aantal dieren). Ook moet worden bedacht dat de nge een gestandaardiseerde maatstaf is. Dit betekent dat het aantal nge aangeeft hoe groot een bedrijf zou kunnen zijn, als wordt uitgegaan van het saldo dat onder normale omstandigheden verwacht mag worden. Het werkelijke saldo kan in een bepaald gebied of in een bepaald jaar of op een bepaald bedrijf van het standaardsaldo afwijken.

In tabel B1.1 zijn - om de gedachten te bepalen - voor enkele diersoorten en enkele gewassen de nge-normen voor 1992 en 1995 weergegeven.

Tabel B1.1 Nge per dier respectievelijk per hectare in 1992 en 1995

Dieren/gewassen	1992	1995
Melkkoeien	1,06	1,33
Jongvee < 1 jaar	0,21	0,23
Jongvee 1 - 2 jaar	0,29	0,34
Vleesvee < 2 jaar	0,21	0,22
Fokvarkens	0,26	0,28
Vleesvarkens	0,04	0,04
Leghennen x 100	0,20	0,29
Wintertarwe	0,90	0,89
Suikerbieten	1,79	1,95
Snijmaïs	1,01	0,99
Tomaten (glas)	130,93	151,52
Komkommers (glas)	130,93	136,97

Bijlage 2 Bedrijfstypering

Met behulp van de Nederlandse grootte-eenheid (nge) kunnen agrarische bedrijven worden getypeerd. Een bedrijf behoort tot een bepaald bedrijfstype als twee derde of meer van de totale nge-waarde afkomstig is van het aangegeven bedrijfs onderdeel, bijvoorbeeld: een bedrijf wordt getypeerd als akkerbouwbedrijf wanneer ten minste twee derde van het totaal aantal nge uit de akkerbouw komt. In deze zogenaamde NEG-typologie worden 8 hoofdtypen onderscheiden, die verder zijn onderverdeeld tot in totaal 41 bedrijfstypen. In tabel B2.2 zijn de bedrijfstypen aangeduid met hun naam en hun code.

In tabel B2.1 is aangegeven welke bedrijfstypen voor de monitoring van de land- en tuinbouw in Noord-Brabant zijn onderscheiden en hoe deze zijn samengesteld op basis van de NEG-typologie.

Tabel B2.1 Bedrijfstypering monitoring land- en tuinbouw in Noord-Brabant op basis van de NEG-typologie

Bedrijfstype	Code NEG-type a)
1. Rundveehouderij	4110, 4120, 4370, 4390
2. Overige graasdierhouderij	4410, 4420, 4430, 4448, 4449, 7100
3. Hokdierhouderij	4380, 5011/5013, 5021/5023, 5031, 5032
4. Overige veecombinaties	7200
5. Akkerbouw	1110, 1210, 1220, 1230, 1248, 1249
6. Glastuinbouw	2012, 2022
7. Boomteelt	3480, 3490
8. Overige tuinbouw open grond	2011, 2013, 2021, 2023, 2039
9. Champignon	2033
10. Overige	3210, 6010, 6090, 8100, 8200

a) Code NEG-type zoals vermeld in tabel B2.2.

Tabel B2.2 NEG-typologie: namen en codes

Bedrijfstype	Code
1. Akkerbouwbedrijven	
w.v. graan	1110
gespecialiseerd hakvruchten	1210
graan/hakvruchten	1220
akkerbouwgroente	1230
overige hakvruchten	1248
overige akkerbouw	1249
2. Tuinbouwbedrijven	
w.v. opengrondsgroente	2011
glasgroente	2012
overige groente	2013
opengrondsbloem(bollen)	2021
glasbloemen	2022
overige bloemen	2023
champignon	2033
overige tuinbouw	2039
3. Blijvende teeltbedrijven	
w.v. fruit	3210
boomkwekerij	3480
overige blijvende teelt	3490
4. Graasdierbedrijven	
w.v. sterk gespecialiseerd melkvee	4110
gespecialiseerd melkvee	4120
overige melkvee	4370
kalvermesterij	4380
overige rundvee	4390
schapen	4410
rundvee/schapen	4420
geiten	4430
grasland	4448
overige graasdier	4449
5. Hokdierbedrijven	
w.v. fokvarkens	5011
vleesvarkens	5012
overige varkens	5013
legkippen	5021
slachtpluimvee	5022
overige pluimvee	5023
varkens/pluimvee	5031
overige hokdier	5032
6. Gewassencombinaties	
w.v. tuinbouw/blijvende teelt	6010
overige gewassencombinaties	6090
7. Veeteeltcombinaties	
w.v. graasdiercombinaties	7100
overige veeteeltcombinaties	7200
8. Gewassen-/veeteeltcombinaties	
w.v. akkerbouw-/veeteeltcombinaties	8100
overige combinaties	8200